

מה נעשה היום?*

רד זפרן-גני

עותק ישן של ספר הנחיות לעבודה במלאכת יד נמצא בליבה של התערוכה שמציגה הילה לביב. ספר זה שכתרתו "מה נעשה היום?" בשבדית, תורגם לאנגלית תחת הכותרת "ספר ליום גשום". ספר זה נכתב על ידי אם סבתה של הילה לביב, אנה ורבורג, בשיתוף פעולה עם המאירת, אלזה בסקוב. הספר שהתפרסם לראשונה ב־1917 בשבדיה, תורגם ויצא לאור במספר מהדורות במקומות שונים בעולם ונשא בתוכו עניין עמוק בתשתית חומרית/חינוכית ששני צדדיה רלוונטיים באופן נוגע ללב בזהות ובהקשרים של העברת ידע, פיתוח יכולות עשייה של אובייקטים שעניינם נע בין פרקטי-שימושי לדקורטיבי. הספר מכיל הצעה של עולם שלם משוכפל שמאפשר למעשה הנגשה באמצעות אובייקטים מנייר של המציאות בת זמנו ואילך. התערוכה כוללת אובייקטים מצולמים וסרוקים שמקורם בבית סבתה של הילה לביב הנמצא בעומר, באר שבע, במדבר. לצד אלה נוכח גם מהלך הזמן המצטבר בהשתלשלותה של שושלת נשים, המחזיקות בספר ומגיעה כעת אל הילה לביב, אמנית תל אביבית שדפי נייר, וצלופן הם חומרי עבודה בהם השתמשה בעבודותיה באופן ברור וניכר הקודם למפגש עם הספר.

נוכחותו של הספר מציעה הקשר רחב של מסורת לעשייתה כאדם וכאמנית. במקומו בו הנתק במהלך הזמן בין היסטוריות משפחתיות

* טקסט שליווה את התערוכה ספר ליום גשום, סדנאות האמנים, תל אביב, יוני 2016.

לבין קיום של אמנים (ושל אנשים בכלל) בהווה שגור יותר משימור ידע והמשכיות, ובו התייחסות ברורה לקיומה של מסורת כזו נדירה וייחודית. לצד המבט הישיר הנובע מן המיידי: כאן ועכשיו, חשוב גם לקחת בחשבון את ההקשר בו נוצר הספר בזמנו, השכלה ידע ויכולת להעביר אותם מנשים אל אנשים לא היו מובנות מאליהן. כמה נשים זכו להשכלה, כמה מתוכן פרסמו ספרים שהעבירו ידע מעשי של מלאכת יד הלאה, ותורגמו ופורסמו במקומות אחרים בעולם. שיגרת קיום זו הופרה וחלק מבנות המשפחה מצאו עצמן בקיבוץ בישראל, ודווקא בה יהפוך הספר הזה לעניין מרכזי עבור בת משפחה שכבר נולדה בארץ שימיה הגשומים לא רבים מאד, ומגלה מתוך עיסוקה באמנות, היסטוריה משפחתית אישית המגולמת באחד מתרגומי הספר. התרגום משבדית לעברית, של מילים הרלוונטיות מקצועית לעיסוקה ולהיותה אמנית מתוך ספר תחביב בשפה לא מוכרת היא היבט אחד הנמצא על פניו של העיסוק הרעיוני והחומרי בספר. יכולתו המוזרה של ממד הזמן לצוף ולעלות מתוך מהלך מתמשך זה ולגבש צורה חדשה בספר אמן הנלווה לתערוכה: הפעם ללא הוראות עשייה אלא מתוך פעולה מתמשכת של צילום וגזירה המאפשרת להנפיש ולהנכיח צללי רפאים של עבר בהווה.

בתערוכה זו נבנית מציאות מורכבת המצליבה צילום, סריקה, גזירה והצבה של עבודות בחלל הגלריה המבקשות לשרוט, לקלף, ולחפור אל תוך רצון בשיתוף פעולה בלתי אפשרי לכאורה, בין הווה לעבר הממשיך את הסיפור ומשנה אותו בעת ובעונה אחת. השפה המשותפת של מחשבה ופעולה מייצרת אובייקטים הקשורים כשלעצמם לזמנים ומקומות אך גם נודדים ביניהם, מגשרים וקושרים בין אנשים שלא חולקים אותה תקופת חיים ובכל זאת קירבתם ונוכחותם מתקיימת לא רק כזיכרון אלא כפרקטיקה משותפת של ידע חומרי ורעיוני מתמשך, משתנה, ומתהווה.

נוכחותם החומרית בחלל נעה בין מצבים של תכנון למימוש וביצוע בהם, עקרונות הפירוק, ההרכבה, ועקבות הזמן הנוכחות בפני השטח המצולמים, סרוקים ומוגדלים או מוקטנים מעידות על הקשרים הברורים בין דמיון למציאות ועל תלותם ההדדית.